

Középiskoláinkban az érzelmi mozzanatok úgysis nagyon háttérbe szorultak. Ebből a szempontból is figyelemre méltó szerepe van az állatvédelem eszméje terjesztésének.

Nagy igazság van abban is, hogy a növény- és állatország az ember legbiztosabb, legtermészetesebb s így legigazibb nevelője.

als eine natürliche Kindergewohnheit anspreche oder sozusagen anpreise.

In unseren Mittelschulen wurden die Gefühlsmomente sowieso schon stark in den Hintergrund gedrängt. Auch von diesem Standpunkte aus besitzt das Propagieren des Tier-schutzes eine nicht zu unterschätzende Bedeutung.

Auch das ist eine grosse Wahrheit, dass die Tierwelt und das Pflanzenreich die natürlichsten und sichersten, daher richtigsten Erzieher der Menschheit sind.

A madárvédelem fejlesztése társadalmi úton.

Írta: MÁDAY ISIDOR.

A madárvédelem Magyarországon a földmivelésügyi minisztérium ügykörébe tartozik, mely idevágó összes intézkedéseiben a HERMAN OTTÓ szakavatott vezetése alatt álló *kir. magyar ornithologiai központra* támaszkodik.

Eközpontindítványai és javaslatai révén folyik a madárvédelmi törvények és rendeletek alkotása és kiegészítése, a magyar madárvilág tanulmányozása, a szakismeretek terjesztése, a gyakorlati útmutatások népszerűsítése, az az okszerű madárvédelem eszközeinek alkalmazása stb.

A madárvédelem általánosítása és az eredmények gyorsítása érdekében szükségesnek mutatkozott az, hogy a hivatalos intézkedéseket a nagy közönség a kormány intenczióinak megértésével és tényleges közreműködésével támogassa.

A társadalom közreműködésének megindítását és fenntartását az a HERMAN OTTÓ által 1882. évben alapított *Országos Állatvédő-Egyesület* tűzte ki magának feladatul, mely feladat teljesítésére ugyancsak HERMAN OTTÓ adta az első lökést, midőn már az 1900-ik évben indítványozta, hogy a nevezett egyesület tegyen lépéseket oly irányban, hogy az Észak-Amerikai Egyesült-Államokban divó *Madarak és Fák napja* a magyarországi iskolákban is ünnepeltessék.

Különbéle akadályok miatt az egyesület csak az 1906-ik évben valósíthatta meg HERMAN OTTÓ indítványát, midőn az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter a *Madarak és Fák napjának ünneplését az ország összes népiskoláira nézve kötelezőleg elrendelte.*

Ebből kifolyólag az Országos Állatvédő-Egyesület egész rendszeresen igyekezett a társadalom közreműködését kifejteni.

Az egyesület működése két főirányt követett: *a nagyközönség megnyerése és az ifjúság nevelése.*

A *nagyközönségben* az egyesület havi folyóiratával igyekezett propagandát csinálni és azon van, hogy az állat- és madárvédelem

Förderung des Vogelschutzes im Wege der Gesellschaft.

VON ISIDOR V. MÁDAY.

Der Vogelschutz in Ungarn gehört in den Wirkungskreis des Ackerbauministeriums, welches sich in allen einschlägigen Verfügungen auf die, unter der Leitung des fachbewährten OTTO HERMAN stehende *Königl. Ungar. Ornithologische Centrale* stützt.

Auf Grund der Vorschläge und Gutachten dieser Centrale erfolgt die Schaffung und Ergänzung der Gesetze und Verordnungen zum Schutze der Vögel, das Studium der Vogelwelt, die Verbreitung der Fachkenntnisse, die Popularisierung der praktischen Anleitungen, die Anwendung der Geräte für den praktischen Vogelschutz usw.

Im Interesse der Verallgemeinerung des Vogelschutzes und Beschleunigung der Erfolge, erwies es sich als notwendig, dass das grosse Publikum die amtlichen Verfügungen, den Intentionen der Regierung gemäss mit tatkräftiger Mitwirkung unterstützte.

Die Anregung und Erhaltung der gesellschaftlichen Mitwirkung hatte der im Jahre 1882 von OTTO HERMAN gegründete *Landes-Tierschutzverein* sich zur Aufgabe gemacht, zu deren Erfüllung eben OTTO HERMAN den ersten Anstoss gab, als er bereits im Jahre 1900 den Antrag stellte, dass der Verein Schritte unternehmen möge, dass der in den Vereinigten Staaten von Nord-Amerika bestehende „*Vogel- und Baumtag*“ auch in den ungarischen Schulen gefeiert werde.

Verschiedener Hindernisse wegen konnte der Verein erst im Jahre 1906 den Antrag OTTO HERMAN'S verwirklichen, als der damalige Minister für Kultus und Unterricht die Feier des *Vogel- und Baumtages in allen Elementarschulen des Landes* als obligatorisch anordnete.

Dem entsprechend bemühte sich der Verein die Mitwirkung der Gesellschaft systematisch zu organisieren.

Die Tätigkeit des Vereines bewegte sich in zwei Hauptrichtungen: *die Gewinnung des Publikums und die Erziehung der Jugend.*

In den Kreisen des grossen Publikums bemühte sich der Verein im Wege seiner Monatsschrift Propaganda zu machen, und ist

iránt érdeklődőket minél több sikeresen működő egyesületbe tömörítse és ezeket cél-tudatos harmonikus összműködésben tartsa.

E végre az egyesület *vidéki egyesület alapítására alkalmas alapszabálymintákat* szerkesztett és azokat a kormány által jóváhagyatta.

Egy tüzetes tájékoztató füzetet adott ki és terjesztett, melyben az állat- és madárvédő egyesületek alakításának és fenntartásának mikéntjére nézve útmutatások adattak.

Az összes vidéki egyesületeket egy szövetségbe egyesítette, melynek központjaként az országos egyesület működik. A központ a vidéki egyesületektől semmiféle járulékot nem kíván, hanem a szövetség összes költségeit sajátjából viseli.

A központ hivatalos közlönyét a szövetséges egyesületek valamennyi tagjának megküldi, minek ellenében csak évi 50 fillérmű mini-mális előfizetési díjat igényel.

Az országos egyesület új egyesületek alapítását támogatja az által is, hogy azokat ingyen nyomtatványokkal ellátja és képviselőit előadások tartására és az alakítás körül való segédkezés céljából saját költségén kiküldi.

Az *ifjúság nevelése* érdekében az egyesület első sorban az elemi iskolákban nagyarányú akeziót folytat a vallás- és közoktatásügyi kormány állandó jóakaró támogatása mellett.

E végre állandó összeköttetést tart fenn az összes tanügyi hatóságokkal és a tanítósággal, melyek rokonszenvesen segítik elő az egyesület akezióját.

Az akezió főbb eszközei közé tartozik az egyesület által kiadott *Gyermeknaptár*, mely állat- és kivált madárvédő-olvasmányokat nyújt és az utóbbi évben 127,000 példányban kelt el az iskolák körében.

Az egyesület az akeziójában közreműködő tanítóság iránt való elismerésének jeléül a 10 fillérért árúsított Gyermeknaptár árából egy fillért a tanítók özvegyeinek és árváinak segélyezésére szánt alapba juttatja.

bestrebt die für den Vogelschutz sich Interessierenden in je mehr Vereinen konzentrieren und diese Vereine in zielbewusster und harmonischer Mitarbeit zu erhalten.

Zu diesem Behufe hat der Verein ein *Musterstatut für die Gründung von Provinzvereinen* verfasst und für dasselbe die Genehmigung der Regierung erwirkt.

Der Verein verfasste und edierte eine besondere Schrift, welche orientierende Anleitung über die Konstituierung und Tätigkeit neuer Vereine enthält.

Sämtliche Tier- und Vogelschutzvereine in der Provinz alliierte der Landes-Tierschutzverein in einem Verbands, als dessen Zentrum der Landes-Tierschutzverein wirkt.

Das Zentrum fördert von den Provinzvereinen nicht nur keine Beiträge, sondern bestreitet sämtliche Kosten des Verbandes aus eigenen Mitteln.

Der Landesverein versendet seine Monatschrift, als Organ des Verbands an sämtliche Mitglieder aller dem Verbands angehörenden Vereine und erhebt hiefür nur den minimalen Betrag von 50 Heller pro Jahr und Mitglied.

Der Landesverein unterstützt die Bildung von neuen Vereinen auch dadurch, dass er dieselben mit Gratischriften und Drucksorten versieht, und Delegierte behufs Haltung von Vorträgen und Beihilfe bei der Konstituierung auf eigene Kosten entsendet.

Im Interesse der entsprechenden *Erziehung der Jugend* hat der Verein mit wohlwollender Unterstützung des Ministeriums für Kultus und Unterricht in erster Reihe in den Volksschulen eine ausgebreitete Aktion eingeleitet. Zu diesem Behufe unterhält der Verein eine permanente Verbindung mit sämtlichen Unterrichtsbehörden und mit der Lehrerschaft welche mit Sympathie die Aktion des Vereines fördern.

Die Hauptfaktoren dieser Aktion sind: der durch den Landesverein herausgegebene *Kinderkalender*, welcher Lesestücke über Tier- und besonders Vogelschutz enthält und im letzten Jahre bereits in 127,000 Exemplaren in den Schulen Absatz fand.

Als Zeichen der Anerkennung für die bei der Aktion mitwirkenden Lehrer, entrichtet der Landesverein nach jedem, mit 10 Heller abgesetzten Exemplar des Kinderkalenders einen Heller an den zur Unterstützung der

Az iskolai akció legfőbb tényezőjét a *Madarak és Fák napja* intézményének fejlesztése képezi. Az egyesület abból a célból, hogy a tanítóknak a nap ünneplése körül való teendői megkönnyíttessenek, már két ízben irodalmi pályázatot hirdetett oly munkák írására, melyek a néptanítóknak a nap miként ünneplésére nézve útmutatást és előadási mintákat nyújtanak.

A pályamunkákat madárvédelmi szempontból mindkét esetben a királyi magyar ornithologiai központ bírálta meg és a kiadásra érdemesített és jutalmazott 14 pályamunka most már két sorozatban és 4 kiadásban forog közkézen a tanítók körében, a kik a munkákat ingyen és portómentesen kapják kézhez.

Egy harmadik irodalmi pályázat kiírása most van folyamatban.

A Madarak és Fák napjának 1906. évben történt rendszeresítése óta a nap ünnepléséről évenként számos iskolából érkezett jelentés látott napvilágot napilapokban és folyóiratokban.

Az egyesület azonban nem bírt kellő tájékozottsággal aziránt, hogy a Madarak és fák napjának ünneplése mennyiben vert gyökeret az iskolákban és mennyiben felelt meg a miniszter intenczióinak és az intézmény céljának.

Ezen segitendő az egyesület az 1910-dik évben egyelőre kísérletképpen a tanügyi hatóságokhoz és a tanítósághoz azzal a kéréssel fordult, hogy a nap megünnepléséről az iskolák jelentést tegyenek és a jelentéseket feldolgozás és összeállítás végett az egyesülethez küldjék be.

Ez első lépésnek eredménye az volt, hogy már az első évben 1407 iskolából érkezett jelentés, melyek feldolgozását és összeállítását az egyesület egy külön évkönyvben adta ki és azt minden iskolának ingyen és portómentesen megküldötte.

A második 1911-dik évben már 2814 iskolából érkezett jelentés és a most munkában levő harmadik évkönyv már 6005 iskola jelentésével számol be, mely emelkedés aránya igen örvendetesnek mondható.

Witwen und Waisen der Lehrer bestimmten Fond.

Den hervorragenden Faktor der Aktion in der Schule bildet die Förderung der Feier des *Vogel- und Baumtages*.

Damit den Lehrern die Mitwirkung bei der Feier des Vogel- und Baumtages erleichtert werde, hat der Verein bereits zweimal Preis-Konkurrenzen für die Verfassung solcher Schriften veranstaltet, welche den Volkslehrern Anleitung zur Feier des Tages und Mustervorträge bieten sollen.

Die konkurrierenden Schriften wurden in beiden Fällen durch die Königl. Ung. Ornithologische Centrale zensuriert und die prämierten 14 Preisschriften sind bereits in zwei Serien und vier Ausgaben in den Händen der Lehrerschaft, welcher der Verein diese Preisschriften gratis und portofrei verabfolgt.

Eine dritte Preisausschreibung für ähnliche Schriften bereitet der Verein eben jetzt vor.

Seit der Inangurierung des Vogel- und Baumtages gelangten alljährlich zahlreiche Berichte über die stattgehabte Feier aus den Schulen an den Verein und wurden solche auch in Zeitschriften veröffentlicht.

Der Verein hatte aber keine genügende Orientierung darüber inwieweit die Feier des Vogel- und Baumtages in den Schulen Wurzel gefasst hat, und inwieweit die Intentionen des Ministers und die Liebe der Institution verwirklicht wurden.

Um hier Abhilfe zu schaffen, wendete sich der Verein im Jahre 1910 vorläufig versuchsweise an die Schulbehörden und Lehrer mit der Bitte, dass die Schulen über die Feier des Tages Berichterstaten und dieselben dem Verein behufs Aufarbeitung und Veröffentlichung einsenden mögen.

Der Erfolg dieses ersten Schrittes war, dass bereits im ersten Jahre aus 1407 Schulen Berichte einlangten, deren Aufarbeitung und Zusammenstellung der Verein in einem besonderen Jahrbuche veröffentlichte und jeder berichterstattenden Schule gratis und portofrei zusandte.

Im zweiten Jahre — 1911 — erhielt der Verein bereits aus 2814 Schulen Berichte und das eben jetzt in Vorbereitung befindliche Jahrbuch für 1912 enthält Berichte aus 6005 Schulen, welches Anwachsen als erfreuliches Moment bezeichnet werden muss.

Itt kell megemlítenem, hogy az egyesület a Madarak és Fák napjának megünnepléséről szóló jelentések összeállításának egyöntetűsége érdekében, a jelentésekre nézve *kérdő-íveket* állapított meg, adott ki és terjesztett a tanítóság körében. Az ezidőszerint 10 pontban foglalt kérdések kiterjeszkednek az iskola és a tanulók statisztikájára, arra a kérdésre, hogy az ünnepély szabadban folyt-e le, az ünnepély programjára, a közreműködőkre, az Országos Ifjúsági Madárvédőligára stb.

Az egyesület abból a szempontból, hogy a Madarak és Fák napjának iskolai ünnepe egész jelentőségével érvényesüljön, minden ide vonatkozó kiadványaiban hangsúlyozza, hogy az iskolásgyermek a Madarak és Fák napjára úgyszólván egész éven át előkészítettessenek.

Az egyesület ennek a célzatnak elősegítése végett 1907-ben megalkotta az iskolásgyermek körében az *Országos Ifjúsági Madárvédőligát*.

Ez a liga minden alapszabály nélkül való, és egyszerűen egy a madarak és általában az állatok kimélését ígérő fogadalmon alapul, melynek megértésével és letetésével bármely iskolás gyermek az egész országra terjedő liga tagjává válik és erről az iskola tanítója által kiszolgáltatott és nevére szóló tagsági lapot kap.

A tagsági nyomtatványok mind az egész országra nézve az Országos Állatvédő Egyesület nevében vannak kiállítva, a mely egyesület az összes nyomtatványokat saját költségén állítja ki, és az iskoláknak ingyen és portómentesen küldi szét.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter közbelépése folytán a belügyi miniszter is hivatalosan hozzájárul ahhoz, hogy az Országos Ifjúsági Madárvédőliga a fent érintett egyszerű alakban *alapszabályok nélkül* működhesse.

A ligába eddig belépett iskolásgyermek száma meghaladja a 350 ezret és a liga szervezésének gyorsítása céljából az Országos Állatvédő Egyesület a szervezés mikéntjére nézve útmutatást nyújtó munkát készíttetett, mely most van elbírálás alatt.

Az Országos Állatvédő Egyesületnek az iskolákban folytatott és fent vázolt akezióját,

Hier muss erwähnt werden, dass der Verein behufs gleicher Grundlage der Zusammenstellung der Berichte einen *Fragebogen* verfasste und in den Kreisen der Lehrer verbreitete. Der Fragebogen enthält derzeit 10 Punkte, welche sich auf die Statistik der Schule und Schüler — auf die Frage, ob die Feier im Freien abgehalten wurde — auf das Programm der Feier. — auf die Mitwirkenden — auf die Landesliga der Jugend zum Schutze der Vögel usw. beziehen.

Aus dem Gesichtspunkte, dass die Schulfeier des Vogel- und Baumtages in ihrer ganzen Bedeutung sich geltend machen möge, betont der Verein in allen diesbezüglichen Editionen, dass die Schulkinder für den Vogel- und Baumtag gewissermassen das ganze Jahr hindurch vorbereitet werden mögen.

Der Verein hat behufs Erreichung dieses Zieles im Jahre 1907 in den Kreisen der Schulkinder die „*Landesliga der Jugend zum Schutze der Vögel*“ gegründet.

Diese Liga entbehrt absolut jedes Statuts und beruht einfach auf einem Gelöbnis der Schonung der Vögel und überhaupt aller Tiere. Mit dem Verständnis und der Ablegung des Gelöbnisses kann ein jeder Volksschüler Mitglied der auf das ganze Land sich erstreckenden Liga werden und erhält vom Volksschullehrer eine, auf seinen Namen ausgestellte Mitgliedskarte.

Die Drucksorten der Liga lauten für das ganze Land im Namen des Landes-Tierschutzvereines, welcher die sämtliche Drucksorten auf eigene Kosten herstellen lässt und den Schulen gratis und portofrei zur Verfügung stellt.

Über Intervention des Ministers für Kultus und Unterricht hat auch der Minister für Inneres seine Genehmigung dazu gegeben, dass die Liga in der oben erwähnten einfachen Form, *ohne Statuten* bestehen und wirken dürfe.

Die Anzahl der bisher der Liga beigetretenen Schulkinder übersteigt die Zahl von 350,000. Im Interesse der Beschleunigung der Verbreitung der Liga, hat der Landes-Tierschutzverein eine Anleitung zur Organisation der Liga verfassen lassen, welche eben jetzt unter Zensur steht.

Nach sechsjähriger zielbewusster Arbeit hat sich der Landes-Tierschutzverein mit

mely a Gyermeknaptár terjesztésén, Madarak és Fák napja intézményének fejlesztésén és az Országos Ifjúsági Madárvédőliga szervezésén alapul, hat évi ezéltudatos munka után a közoktatásügyi kormány az egyesület kimerítő emlékiratának teljes méltánylásával most már hivatalosan elismerte és az egyesületnek a népiskolák keretében kifejtett tevékenységét jóváhagyásával engedélyezte.

A közoktatásügyi miniszter úr az összes tanügyi hatóságokhoz intézett rendeletében és köriratában (53,402. sz. a f. év június hó 22-én) azokat értesítette, hogy az egyesületet a szóban forgó hármas ágazatú akeziójára felhatalmazta, a tanügyi hatóságokat pedig felhívta, hogy az egyesület idevágó megkereséseinek tegyenek eleget és az egyesületet működésében minden irányban támogassák.

Az egyesület állandóan támogatja a szövetséges vidéki egyesületeket az okszerű madárvédelem fejlesztésére irányuló törekvéseiben, a mennyiben szószólójuk a földművelési minisztériumnál és a királyi magy. ornithologia központnál nyomtatványokkal igyekszik a madárvédelmi ismereteket népszerűsíteni. Ide tartozik többek között: CSÖRGEY TITUS a K. M. O. K. titkárának „*Gyakorlati madárvédelmünk 1909—11. évben*“ című, az *Aquila*-ban megjelent jelentésének az intézet vezetőjének, HERMAN OTTÓ igazgatónak engedélyével külön lenyomatban történt kiadása és terjesztése.

Ide sorozható továbbá az is, hogy az egyesület a magyar földrajzi intézetnél a vidéki állat- és madárvédő egyesületek érdekében kieszközölte, hogy a K. M. O. K. ellenőrzése mellett megjelenő *madárképes levelezőlapok* lényegesen kedvezményes árban engedtetnek át az egyesületeknek.

Az egyesület továbbá a Kühnel-fele fészekodúgyárral megállapodásra jutott az iránt, hogy a vidéki egyesületek madárvédelmi eszközöket a szállítási költségek elengedésével kapják és ezekből bizományi raktárakat tartanak. A vidéki egyesületek mindenesetre hézagos és a valóságon alul maradó jelentései szerint az utolsó évben több mint 3000 fészekodut helyeztek el.

Midőn ezekben nagyjában beszámolni kívántam arról a tevékenységről, melyet az Országos

einem erschöpfenden Memorandum an den Minister für Kultus und Unterricht gewendet, der nunmehr die von dem Verein in den Volksschulen geleitete Aktion, welche auf der Verbreitung des Kinderkalenders, der Förderung des Vogel- und Baumtages, und der Organisierung der Vogelschutz-Liga beruht, amtlich anerkannt und die Tätigkeit des Vereines innerhalb der Schulen offiziell genehmigt und gestattet hat.

Der Minister für Kultus und Unterricht hat mit Verordnung und Zirkular (s. Z. 53,402 I. J. den 22. Juni) sämtliche Unterrichtsbehörden verständigt, dass er den Verein zu der erwähnten dreifachen Aktion ermächtigt hat, die Unterrichtsbehörden aber aufgefordert, dass sie dem diesbezüglichen Ersuchen des Vereines Folge geben und den Verein in seiner Tätigkeit in jeder Richtung hin tatkräftig unterstützen mögen.

Der Zentralverein unterstützt beständig die Provinzvereine in ihren Vogelschutzbestrebungen, insofern er ein Fürsprecher derselben bei dem Ackerbauministerium und der Kön. Ungarischen Ornithologischen Centrale ist und bestrebt ist, mit Druckschriften die Vogelschutz-Kenntnisse zu popularisieren. So hat unter anderem der Verein die Arbeit des Sekretärs TITUS CSÖRGEY über den „*Praktischen Vogelschutz in Ungarn 1909—1911*“, welche im Jahrbuch der K. Ung. Ornithologischen Centrale *Aquila* erschienen ist, mit Genehmigung des Direktors OTTO HERMAN in Sonder-Abdruck herausgegeben und verbreitet.

Auch hat der Verein bei dem Geographischen Institut (Aktiengesellschaft) erwirkt, dass die, von demselben herausgegebenen, unter Kontrolle der Ornithologischen Centrale erscheinenden *Vogel-Bilder-Korrespondenzkarten* den Provinzvereinen zu bedeutend ermäßigten Preisen abgegeben werden.

Weiters hat der Verein mit der Kühnellschen Fabrik für Vogelschutzgeräte ein Abkommen getroffen, dass die Provinzvereine die Geräte frachtfrei erhalten und von denselben ein Kommissionslager errichten.

Die Provinzvereine haben nach den lückenhaften und unter der Wirklichkeit bleibenden Berichten im letzten Jahre über 3000 Nistkästchen angebracht.

Indem ich im Vorhergehenden im ganzen und grossen Rechnung ablegen wollte über